

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**
Історичний факультет
Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
з науково-педагогічної та навчальної роботи

_____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Історія середніх віків та раннього нового часу

для студентів

галузь знань	03 «Гуманітарні науки»
спеціальність	032 «Історія та археологія»
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма	Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: Грегуль Аліна Олегівна, кандидат історичних наук, асистентка кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. _____ 2022 р.

(підпис, ПІБ, дата)

на 2023/2024 н.р. _____ 2023 р.

(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Грегуль Аліна Олегівна, кандидат історичних наук, асистентка кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

 Віктор СТАВНЮК

Протокол № 10 від «30» 06 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від «26» 08 2021 року № 7

Голова науково-методичної комісії Наталія ТЕРЕС

ВСТУП

1. **Мета дисципліни** полягає в опануванні знань про специфіку історичного розвитку, суспільно-політичні, економічні й культурні процеси у країнах Західної Європи в епоху середньовіччя та раннього нового часу (V – перша половина XVII ст.); формуванні системних знань про роль і місце західноєвропейської цивілізації доби середньовіччя й раннього модерну у світовому історичному процесі.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

Знати найважливіші факти, події та процеси історії європейських народів епохи античності.

Вміти визначати особливості розвитку та характерні риси, що властиві для суспільного ладу, державного устрою, економічно-господарської сфери, культурного та релігійно-ідеологічного розвитку середньовічної та ранньомодерної Західної Європи; системно аналізувати ці риси у порівнянні між собою та країнами Сходу.

Володіти навичками пошуку і критики джерел, роботи з інформаційними ресурсами й історичними картами, встановлення причинно-наслідкових зв'язків в опрацюванні джерел та наукової літератури.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Історія середніх віків та раннього нового часу» знайомить студентів з основними напрямками досліджень, що присвячені історичному та культурному розвитку країн Західної Європи в епоху середньовіччя та раннього нового часу (V – перша половина XVII ст.); писемними, візуальними й археологічними джерелами та сучасними міждисциплінарними підходами до їх опрацювання. У процесі вивчення дисципліни розглядаються суспільно-політичні, культурні, релігійно-ідеологічні, етнодемографічні та економічні чинники в історичному розвитку тогочасної європейської цивілізації V – першої половини XVII ст.. Значна увага приділяється ролі католицької церкви в житті середньовічних та ранньомодерних суспільств Західної Європи, державотворчим процесам, політичному устрою та міжнародним відносинам.

4. **Завдання (навчальні цілі):** розвиток практичних здібностей у студентів щодо вміння всебічно аналізувати суспільно-політичні, економічні та культурні процеси у державах Західної Європи в епоху середньовіччя та раннього нового часу в контексті світового історичного процесу; навчити виокремлювати і порівнювати спільні та відмінні риси розвитку західноєвропейських країн у V – першій половині XVII ст.; формування навичок роботи з сучасними інформаційними ресурсами з метою ефективного пошуку та верифікації історичних джерел і наукової літератури з навчальної дисципліни.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко вій оцінці з дисциплі ни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати стан джерельної бази та історіографію з історії країн середньовічної Західної Європи;	Лекції, семінари, самостійна робота	Усне опитування, контрольна	20%

	основні події і процеси в державах Західної Європи в епоху середньовіччя, основні тенденції їхнього розвитку та чинники, що на них впливали		<i>робота з тем ЗМ1, есе 1</i>	
1.2	<i>Знати</i> стан джерельної бази та історіографію з історії країн ранньомодерної Західної Європи, основні події і процеси в державах Західної Європи в епоху раннього нового часу, основні тенденції їхнього розвитку та чинники, що на них впливали	<i>Лекції, семінари, самостійна робота</i>	<i>Усне опитування, контрольна робота з тем ЗМ2, есе 2</i>	20%
1.3	<i>Знати</i> основні риси та типологічні особливості розвитку країн Західної Європи у середні віки та ранньомодерну добу; основні історіографічні школи, які займаються вивченням історії та культури середніх віків та раннього нового часу	<i>Лекції, семінари, самостійна робота</i>	<i>Усне опитування, контрольна робота з тем ЗМ1 та ЗМ2, есе</i>	10%
2.1	<i>Вміти</i> визначати й аналізувати особливості суспільно-політичних, культурних, релігійно-ідеологічних, етнодемографічних та економічних процесів в епоху середньовіччя та раннього нового часу	<i>Самостійна робота</i>	<i>Іспит</i>	20%
2.2	<i>Вміти</i> порівнювати розвиток західноєвропейських країн у середньовічну добу і ранній новий час; структуровано й аргументовано викладати в усній та письмовій формі свої знання і думки стосовно проблематики навчальної дисципліни	<i>Самостійна робота</i>	<i>Іспит</i>	20%
3.1	<i>Розуміти і вміти пояснити</i> причини та наслідки історичних подій середньовічної та ранньомодерної Європи	<i>Семінари, самостійна робота</i>	<i>Усне опитування</i>	5%
4.1	<i>Розв'язати</i> поставлене наукове завдання, використовуючи джерельну базу, здобутки світової історіографії та понятійно-термінологічний апарат	<i>Семінари, самостійна робота</i>	<i>Есе</i>	5%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	3.1	4.1
Програмні результати навчання (назва)							
ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний період або проблему (в тому числі з краєзнавства, історико-культурного туризму та екскурсійної справи).	+	+	+				
ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.	+	+	+	+	+	+	+
ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.	+	+	+				+
ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.	+	+	+				+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1: РН 1.1, 1.3 – 10 балів/ 6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2: РН 1.2, 1.3 – 10 балів/ 6 балів.
3. Самостійна робота ЗМ1 (есе): РН 1.1, 1.3, 4.1 – 10 балів/ 6 балів.
4. Самостійна робота ЗМ2 (есе): РН 1.2, 1.3, 4.1 – 10 балів/ 6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ1): РН 1.1, 1.3, 3.1 – 10 балів/ 6 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ2): РН 1.2., 1.3, 3.1 – 10 балів/ 6 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – іспит;
- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;
- Оцінюються такі результати навчання студента: вміння аналізувати та характеризувати особливості суспільно-політичних, культурних, релігійно-ідеологічних, етнодемографічних та економічних процесів у країнах Західної Європи в епоху середньовіччя та раннього нового часу; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між конкретними

процесами і подіями; оцінювати місце і роль окремих країн Західної Європи періоду середньовіччя та раннього нового часу у глобальній історії.

- форма проведення іспиту – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей;

- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали**.

Необхідна умова допуску до іспиту: студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав **менше 24 балів (критично-розрахунковий мінімум)**. **Рекомендований мінімум допуску до іспиту – 36 балів**.

7.2. Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування), за виконання есе і двох модульних контрольних робіт (тестових завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (іспиту) за виконання запропонованих завдань).

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів і завершується рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу.

До змістового модулю 1 (ЗМ1) входять теми 1 – 8, до змістового модулю 2 (ЗМ2) – теми 9 – 16.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (дві модульні контрольні роботи, усне опитування, індивідуальна робота – написання двох есе) і підсумкове оцінювання (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів. З них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (іспит) – максимум 40 балів.

Змістовий модуль 1 Історія середніх віків (V – XV ст.)			Змістовий модуль 2 Історія раннього нового часу (кінець XV – перша половина XVII ст.)			Іспит
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			
Самостійна робота (есе)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (есе)	Семінари	Модульний контроль	
10 балів (максимум)	10 балів (максимум)	10 балів (максимум)	10 балів (максимум)	10 балів (максимум)	10 балів (максимум)	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, модульних контрольних робіт, підсумкового контролю (іспиту).

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати **від 1 до 5 балів**.

Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 1- 2 бали;
- логіка викладення 1 бал;
- використання джерел і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Наприкінці кожного змістовного модуля вираховується **середній арифметичний бал**, який кожен зі студентів отримав за семінари відповідного модуля. Середній бал переводиться у модульні бали у відповідності до таблиці. За семінари кожного змістовного модуля студент може отримати **від 1 до 10 модульних балів**.

Таблиця переведення середнього арифметичного балу у модульні бали:

Середній бал за семінари	Модульний бал за семінари
4.7 – 5.0	10
4.3 – 4.6	9
3.9 – 4.2	8
3.5 – 3.8	7
3.1 – 3.4	6
2.8 – 3.0	5
2.4 – 2.7	4
2.0 – 2.3	3
1.5 – 1.9	2
Менше 1.5	1

Виконані індивідуальні завдання (есе) студент подає викладачеві на останньому семінарі кожного змістовного модулю, зокрема, **індивідуальне завдання 1 (есе 1)** – орієнтовно до 15 жовтня й **індивідуальне завдання 2 (есе 2)** – орієнтовно до 1 грудня.

Критерії оцінки індивідуального завдання (есе):

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9 – 10 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми 7 – 8 балів;
- тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування 5 – 6 балів;
- робота переважно компілятивного рівня 3 – 4 бали;
- розкритий лише один окремий аспект теми 1 – 2 бали.

Тематику для написання есе викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно середина вересня).

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи**, зокрема, **Контрольна робота ЗМ1** – в останню декаду жовтня і **Контрольна робота ЗМ2** – в останній тиждень листопада. Участь студентів у контрольних заходах обов'язкова. Модульні контрольні роботи проводяться у письмовій формі та складаються з п'яти **тестових завдань**, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в **1 бал**, та одного **теоретичного питання**, що оцінюється від **0 до 5 балів**.

Критерії оцінки теоретичного питання:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 5 балів;
- тема розкрита, але неповно 3 – 4 бали;
- розкритий лише окремий аспект 2 бали;
- продемонстровані лише фрагментарні знання 1 бал.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та передачі

модульних контрольних робіт здійснюються відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (п. 7) від 31 серпня 2018 року.

Екзаменаційний білет містить два теоретичних завдання, кожне з яких оцінюється в 20 балів. Усього 40 балів.

Критерії оцінювання відповідей на завдання іспиту:

- відповідь повна, подане власне бачення проблеми 19 – 20 балів;
- відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу 16 – 18 балів;
- відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання 13 – 15 балів;
- відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки 10 – 12 балів;
- відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми 7 – 9 балів;
- відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу 4 – 6 балів;
- відповідь має значні помилки або відсутня 1 – 3 бали.

Бали, отримані студентом на іспиті, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, есе). Умовою допуску до іспиту є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше **24 балів (критично-розрахунковий мінімум)**. При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до іспиту – **36 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Іспит	Підсумкова оцінка
Пороговий мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план лекцій, семінарських занять та самостійної роботи студентів

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Історія середніх віків (V – XV ст.)				
1	Тема 1. Вступ до курсу. Західна Європа на рубежі античності та середньовіччя. Утворення варварських королівств. Франкська держава	2	-	2
2	Тема 2. Франція в епоху середньовіччя	2	2	-
3	Тема 3. Середньовічна Англія	2	-	2
4	Тема 4. Німеччина в епоху середньовіччя	2	-	2
5	Тема 5. Середньовічна Італія та країни Піренейського півострова	2	-	2
6	Тема 6. Історія Візантійської імперії. Скандинавські країни в епоху середньовіччя	2	-	2
7	Тема 7. Середньовічне місто. Культура країн Західної Європи в середні віки	-	2	2
8	Тема 8. Християнська церква в середні віки. Хрестові походи	2	2	2
9	Есе з тем ЗМ1	-	-	6
10	Контрольна робота з тем ЗМ1	-	2	4
Змістовий модуль 2. Історія раннього нового часу (кінець XV – перша половина XVII ст.)				
11	Тема 9. Великі географічні відкриття й утворення колоніальних імперій	2	2	2
12	Тема 10. Англія та Франція в XVI – першій половині XVII ст.	2	-	2
13	Тема 11. Італія та країни Піренейського півострова наприкінці XV – першій половині XVII ст.	2	-	2
14	Тема 12. Нідерланди у XVI – першій половині XVII ст.	2	-	2
15	Тема 13. Становлення та розвиток абсолютизму в країнах Західної Європи	2	-	-
16	Тема 14. Культурний розвиток країн Західної Європи. Епоха Високого Відродження	-	2	2
17	Тема 15. Реформація в Німеччині	2	2	-
18	Тема 16. Міжнародні відносини у XVI – першій половині XVII ст.	2	-	2
19	Есе з тем ЗМ2	-	-	6
20	Контрольна робота з тем ЗМ2	-	2	4
УСЬОГО		28	16	46

Загальний обсяг 90 год., у тому числі:

Лекції – 28 год.

Семінари – 16 год.

Самостійна робота – 46 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Історія західноєвропейського раннього нового часу. Хрестоматія: навч. посіб. / упоряд. В. О. Дятлов, П. М. Котляров. Київ: ВПЦ Київський ун-т, 2019.
2. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів / упоряд. М. О. Рудь. Київ: Либідь, 2005.
3. Котляров П. Гуманіст і реформатор: освітні, релігійні та соціально-політичні практики Філіпа Меланхтона. Київ-Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017.
4. Котляров П. Філіп Меланхтон. Фенікс Реформації. Київ: Дух і Літера, 2020.
5. Крижановська О. О., Крижановський О. П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Київ: Либідь. 2004.

Додаткові:

6. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. / Т. 2: Високе і пізнє Середньовіччя. Чернівці: Наші книги, 2010.
7. Балух В. О., Коцур В. П. Ранньомодерна Європа. Чернівці: Наші книги, 2016.
8. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. / Т. 1: Раннє Середньовіччя. Чернівці: Наші книги, 2010.
9. History of Medieval and Renaissance Europe: Primary Documents (EuroDocs Creator: Richard Hacken, European Studies Librarian, Harold B. Lee Library, Brigham Young University, Provo, Utah, USA): https://eudocs.lib.byu.edu/index.php/History_of_Medieval_and_Renaissance_Europe:_Primary_Documents
10. Lotz-Heumann U. A Sourcebook of Early Modern European History: Life, Death, and Everything in Between. Routledge, 2019.
11. The New Cambridge Medieval History / Edited by Paul Fouracre. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. Vol. I, c.500 – c.700.
12. The New Cambridge Medieval History / Edited by Rosamond McKitterick. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. Vol. II, c.700 – c.900.
13. The New Cambridge Medieval History / Edited by Timothy Reuter. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. Vol. III, c.900 – c.1024.
14. The New Cambridge Medieval History / Edited by David Luscombe, Jonathan Riley-Smith. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. Vol. IV, c.1024 – c.1198, Part 1.
15. The New Cambridge Medieval History / Edited by David Luscombe, Jonathan Riley-Smith. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. Vol. IV, c.1024 – c.1198, Part 2.
16. The New Cambridge Medieval History / Edited by David Abulafia. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. Vol. V, c.1198 – c.1300.
17. The New Cambridge Medieval History / Edited by Michael Jones. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. Vol. VI, c.1300 – c.1415.
18. The New Cambridge Medieval History / Edited by Christopher Allmand. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. Vol. VII, c.1415 – c.1500.